

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an : 2 Dolars

—◆—◆—◆—
Edition spéciale : 3 Dolars

ADRESSE

«Idjtihad» Constantinople

—◆—◆—◆—
Téléph : 20865

xxviiième ANNÉE

15 Novembre 1932

İÇTİHAAT

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No : 357

ABONNEMAN

Seneliği (24 Nusha) Türkiye

için: 2 1,2, Â'lâ kâğıdlısı

5 liradır

ADRES

—◆—◆—◆—
Cıgaloğlunda İctihad Evi

—◆—◆—◆—
Tarihi Te'sisi :

1904 — Genève

Yirmi sekizinci sene

15 Teşrini sani 1932

CİHANIN ŞİMDİKİ İNKİŞAFI

İSLÂMLA ÇARPIŞMALAR

Mütercimden bir kelime :

Bir Avrupalı mütefekkir tarafından yazılmış olan bu makalede salim ve musib görmediğimiz hükümler vardır, fakat muharririn garaz ü ıvezden münezzeh olduğuna kani' bulunulunca hiç bir kelimesini terk veya tahvil etmemek lâzımdır. Benim kendi kana'atlarım çokdân beri ma'lûm ve şüpheden âzadedir. Yazısını aynen terceme ve kari'lerimize arz etmek, Türklerin ictihad hürriyetine pek a'lâ mütehammil olduklarını [kendi kelimeleriyle Intolérant olmadıklarını] Avrupaya göstermiş olmak i'tibarile de doğrudur .

Fas mücahidi Abdülkerim in ictihadı kendi ictihadıdır . Bizim la'ik Cümhuriyetimiz hareketinde mantıkî olmuştur. İnsan istediği kadar âlim ve hekim olsun, istediği kadar kendisinin hür ve hür endiş olduğuna kani' olsun , yine ecdadî ve isticdadî his ve içtihadların hüküm ü nüfuzuna, şu'urlu, şu'ursuz, tabi' kalmaktan kurtulamaz . Bu satırlardan sonra tercememi serbestce yapacağım , kari'lerim bu satırları okuduktan ve hatırlarında tuttukdan sonra Fransız mütefekkirin fikir ve içtihadını , içtihad hürriyetine âli bir hürmetkârlıkla, dinleye bilirler.

Avrupanın islâmla çarpışmaları , Tarihde zaten büyük bir rol oynamıştır . Müslümanlar (İspanya) ya, (Afrika) nın şimaline , (Mısır) a , (İran) a, (Hindistan) ın bir kısmına uzun müddet hâkim olmuşlardır . Bunların satvetleriyle mübareze için Avrupa âlemi bir çok Ehli Salib seferleri icra etmiştir .

Bu gün islâmın siyasi hakimiyeti Türkiye , Merakiş gibi bir kaç küçük kıttaya inhisar etmektedir. Fakat ruhlar üzerine nüfuzu (Çin) in münteha hududlarına kadar ittisa' etmektedir .

Son harpde Türkiye tarafından oynanan [Avrupa için] meş'um rol ma'lûmdur ; keza lik Fas kıyımının Fransa ya ve İspanyaya milyonlara mal olduğu da meçhul değildir .

İhtilâl re'islerinden birini, Abdülkerim i mağlub etmek için meşhur bir Mareşal tarafından idare olunan bir orduya ihtiyaç hasıl oldu .

Müslüman re'is esir edildi; fakat Merakiş de tam bir âsayişin takarrürü için çok zaman isteyecektir . Abdülkerim in fikirleri ma'lûm -

dur, çünkü müte'addid mülâkatlarda, ez cümle, **El Popolo** unvanlı İtalyan gazetesinde çıkan mülakatında fikirlerini şerh etmiştir .

Abdülkerim bu harbe dinî bir menşe' atf ediyor ve te'min ediyor, ki İspanyollar Isabelle Catholique in , müslümanlığı tahribe da'ir beş yüz sene evvelki vasiyyetnamesinin bir kısmını icra etmek için bu harbe girişmişlerdir.

Muhtelif mülâkatlarda edilen işaretlerle ve müslüman zihniyetine vukuf delâletile Abdülkerim in fikirleri ta'yin edilebilir . İşte bu fikirlerin takribî bir hulâsası :

« Benim vaz'iyetim şanlıdır , bir kaç sene evvel İspanya nın yüz bin kişilik bir ordusunu mahv etdim , mühimmatını iğtinam etdim , esirlerini i'ade etmek için nihayet İspanya kiralını dört milyon Peçete[*]fidiye'i necat vermeye mecbur etdim . Nihayet İspanya, Merakiş işgal den sarfı nazar etdi .

« O zaman İspanyolları mağlub ettiğim kolaylıkla kendilerini de mağlub edeceğim ümidile Fransızlar aleyhine döndüm. (Fransa) beni mağlub etdi , fakat fransa ancak üzerime, Mareşallarının en mahirinin kumandası altında bir ordu göndermek suretile buna muvaffak oldu . »

« Düşman benden ne kadar korkduğunu gösterdi, çünkü benden sulh rica etmek için bana murahhaslar göndermek talebini red etmesi üzerine hükûmeti az kaldı düşüyordu.

« Ef'al ve harekâtı bütün cihan matbu'atı tarafından tescil olunan bir şahsiyyet olmam , Britanya hükûmetinin mu'avenetine mazhar olan Yunan ordusunu İzmirde diğer bir müslüman Général mağlub ettiği günden beri pek korkunç olan İslâm satvetini temsil ettiğimden idi .

« Hakikati halde, vaktile, İspanyadan Hindistana kadar temadi eden müslüman İmperatorluğunun varislerinden biri değilmiyim ? Ecdadım, bir çok asırlar esnasında İspanya arazisinin büyük bir kısmını işgal ve temdin etdi , nitekim

[*] Peseta İspanya sikkesinden bir frank kıymetini - ' dedir. Gümüş para bizim beş kuruşumuz demektir. [A.D.]

Avrupanın mütebaki kısmını da temdin etmiştir. O zaman nim barbar olan bir Avrupa'nın bütün talebesi, Endülüs İslâm Darülfünunlarında tahsile ve o zaman Byzance ile beraber mümessili olduğumuz Yunan - Roma medeniyetini kitaplarımızda taharriye gelmiyorlarmıdi?

Dünyanın her tarafına yayılmış olan iki yüz elli milyon müslümanın bir re'isi ruhaniye ihtiyacı vardır. Ben niçin bu re'is olmaya - yım? Ben esirim fakat mukadderatım, belki, henüz hitama ermemiştir. [*]

* *

Müslüman Türkiyenin ahiren sahne'i vuku' olmuş ve olmakda bulunmuş olduğu vakı'alarla karşılaşılırsa, Fas münaza'ası büyük bir ehemmiyet kazanır.

Ba'zı kerre dedikleri gibi, top, L'ultima ratio regum [ya'ni kırılların son delilini] teşkil etmez, muzaffer olmak isteyen mefkûrelerin son mudafa'a'ı hakkını da teşkil eder.

Bu gün müslüman Şark, kavmlerin diğer ilâhlar intihab etmek için, perestiş etmekde bulunmuş oldukları ma'budları terk ettikleri nâdir devrlerden birini geçmektedir.

Tarihi âlemde islâmın oynamış olduğu mu'azzam nüfuz ve te'sir rolu ma'lûmdur. Müslümanlık, Tarihin meçhulu olan bir takım be-devilere, fikir, hissiyyat ve tefekkürler vahdeti

[*] İctihad ın 214 numrulu ve 15 teşrini evvel 1926 tarihli nushasında « Mücahid Abdülkerim » adlı baş ma-kalemizi okuyun bu müslüman kahramanın macerası çok müheyyicdir. Orada ez cümle şu satırlar okunur :

Aïda vapuru demirini alup Casablanca dan uzaklaşmaya başladığı zaman Abdülkerim in yanında Polis Müfettişi ile Sannes ismindeki tercüman zabıt vardı. Büyük mücahid, günlerden, haftalardan beri boğazında tıkanub kalan heyecanını, ufukda, Afrika kıt'asının kaybolmaya başladığı bu mü'essir anda, zabt edemedi ve yanında kimse yokmuş gibi, kızıl bir yangın içinde batan güneşe karşı arabca şöyle bir hitabe irad etti :

« Beden, senden uzaklaştıkça, gönül toprağına yaklaştı. Ey vatanım ! vücudum yabancı illere giderken, Allah şahiddir, ki ruhumu sana defn etdim. Bu gün batan güneş yarın yine doğacaktır. Emin ol gömdüğüm ruh yarın kumlarından fıskırarak. Elveda' ey vatan ! Elfirak ey Rifistan ! ».

veren ve bir kaç sene zarfında Roma İmperatorluğunun bir kısmını feth ve İspanya dan tâ Gange nehri sahiline kadar mümted bir kişver te'sis etmeye kadir oldu.

Pek çok zaman sonra İstanbul un Türkler tarafından feth olunmasına müncer olan muhtelif vak'alar neticesi olarak bu büyük şehir İslâm ın merkezi olmuşdu. Emirülmü'minin in mukaddes sözü : Merakiş den Hind e kadar muhterem ve muta' kalıyordu. [1]

Bu suretle İslâmiyyet pek muhtelif ırkların müfekkirelerini birleştirmeye devam ediyordu. Bu zî satvet din namınadır, ki Hindistanın elli milyon müslümanı İngiltere için pek tehlikeli bir blok teşkil ediyordu ve yine İslâm dinî namınadır, ki, i'tikadlarının hasmı sayılan hristiyanlar üzerine Merakiş kabileleri saldırılabildi.

Halbuki eski Osmanlı İmperatorluğunun varisleri, Türkiyede, ruhlarını birleştirmekde bulunmuş olan dinî kuvvetlerden vaz geçiyorlar ve yerine, her dinin bigânesi olduğu ve yalnız her kavmin menafi'ini hisaba katan «Nationa - lisme » i ikame etmek da'iiyesinde bulunuyorlar. [2]

İdeallerini değiştirmekle ya'ni i'tikad vahdeti üzerine mü'esses umumî bir vatanın yerine ırk vahdeti üzerine mü'esses mevzi'î bir vatan fikrini koymakla Türkler şüphesiz yeni bir yola girdiler. Mütemeddin Avrupa bundan muhak - kak suretde, kazanacaktır, lâkin Şark mem - leketlerinin bundan bir şey kazanmaları şüphelidir, zirâ Ankara nın prensipleri bütün İslâm âlemine yayılsaydı her islâm memleketi yalnız başına kalmak zaruretinde bulunurdu. [3]

* *

[1] Avrupa Harbinde müslüman Türkiyeye kurşun atan askerlerin bir kısmı da Fransız, İngiliz müslüman müstemlekeleri efradi müslimesi değilmi idi !. A. D.

[2] Din, bir birlik vasıtası olmak kuvvetini çokdan kaybetmiştir. Üstad burada yanılıyor: Son büyük Harp, cümlesi bir dinde, ya'ni İsevî olan milletler arasında oldu. 20 Milyon insan öldü ve sakat oldu! A. D.

[3] Zaten öyle i ti. Herkes yalnız başına kalmalı ve kendi varlığını öz kuvvet ve kıymetile muhafaza edebil - meli. İctihad ın müdir fikirlerinden 6 ncısını okuyun. A.D.

Fas isyanı, socialistlerin himayesine mazhar olduğu müddetce devam etdi. Eğer socialistler dinlenmiş olsaydı, az zamanda Tunus ve Ceza'ir, hristiyanların tard olunmasını istihdaf eden bir istilâ harbi tehdidi altına düşerlerdi. Socialistlerin böyle bedahetleri görmemiş olmaları keyfiyeti bir i'tikad ile «hypnotisé» olan ruhlar için en vazih fikirlerin ne derece idrâk edilemez ola bileceğini bir def'a daha gösterir.

İslâm âlemi, inkişafının henüz pek mahdud bir noktasında bulunmakla beraber **Müslümanlık** yine büyük bir kuvvet teşkil etmektedir ve bu kuvveti tanımamak Avrupalılara bahalıya oturacaktır. Bunu bilmemiş olduğundandır, ki bir İngiliz Nazırı, Yunanlıları, Türkiye üzerine saldırarak, **İstanbul** a malik olmak ümidini İngilizlere kat'iyen ga'ib ettirdi.

* *

Ruslara ve Balkan kavminin ekserine pek fa'ik olmakla beraber, umumiyetle müslümanlar, ez cümle Türkiye müslümanları bir çok muharripler tarafından, harsden mahrum nîm barbar akvam gibi, politikanın ve Tarihînin cahili olarak nazara alınırlar. Onların içtihadı Etude Franco - Grecque isminde bir eserde oldukça eyi icmal edilmiştir, işte onun bir fıkrası :

« Bu babda ne denile bilirse denilsin, islâm, da'ima büyük bir yıkıcı olmuş ve olacaktır. Müslüman, Ku'rân'ın bütün ilimleri muhtevi olduğuna kani'dir, başka ilim kabul etmez. Vicdan hürriyetini anıf bir surette red edicidir. ['] İslâmiyet dünyanın üzerine düşen âsümanî âfetlerin en büyüklerinden biridir ».

Şüphesiz böyle şedid tenkid [Diatribel] lerin mü'ellifi, İspanya'nın, Mısır'ın ve Hind'in i'caz engiz İslâm abidelerinden birini görmemiştir. Müslüman Darülfünunlarının Avrupa medeniyetinde oynadığı galib rolün cahilidir. [**]

['] Ahmed Rıza Beyin «Tolérance Musulmane» adlı kıymetdar risalesini okuyun ; bu hükmün ne kadar garazkârane ve boş kafa eseri olduğu çok barizdir. Evet böyle olan müslümanlar vardır. Fakat bundan daha berbad hristiyanlar yokmu ? Bundan dolayı İsevilik mu'ateb olmaz, bununla beraber müslümanlığın İngilizisyonu olmamıştır.

Bununla beraber yeni politikacılara rehberlik eden kitaplar böyle cehaletlerle yazılır. Müslümanları Avrupadan çıkarmayı te'emmül ettiği vakit İngiliz re'isi hükûmeti galiba bu türlü kitablardan başka kitapları tanımıyordul

Şüphesiz, Türkler - ekseriya İngilizlerin menfa'atına olarak - İmperatorluklarının en güzel parçalarını, Bulgarya'yı, Suriye'yi, Mezopotamya'yı, Filistin'i, Mısır'ı, Kıbrıs'ı, Malta'yı v.s.yi mütevaliyen ga'ib etdiler, fakat mütebaki arazilerini muhafaza etmeyi tasmin etmiş görünüyorlar.

Propagandasını Türkiye'ye teşmil etmeyi isteyen bolşevik hükûmeti Türkiye'de hiç bir muvaffakiyet elde etmedi. Çarların eski da'iyeleri veçh ile, bolşeviklerin bogazlar ve İstanbul üzerine hırs nazarları, Türklere, bittabi', derin bir i'timadsızlık ilham etmektedir.

Fransa, Türkiye ile eski münasebatını yenileştirmek [sıkı bir dostluk te'sis etmek] için bundan istifade edebilirdi, fakat socialistlerin te'siri bütün haricî siyasetini takyid etmektedir.

ASYA İLE ÇARPIŞMA TEHDİDLERİ

Sulhu daha az gayri mustakır kılmak maksadile ve sulh ü müsalemeti sağlamlaştırmak için Avrupada kongiralar, konferanslar ta'addüd ettirilirken, belki Avrupa harplerinin tehditlerinden daha vahim tehlikeler Şakda büyümektedir.

Ma'lûmdur, ki küçük seyyaremizin 1 milyar 700 milyon sekenesi vardır. Bunlardan 500 milyonu beyaz, asırlardan beri kendi menfa'atlarına, her gün daha ziyade olarak, sefil ırklar ad edilen 1 milyar 200 milyon renkli evlâdı beşeri : Zencileri, Sarıları, ilâ âhirihi, istismar etmektedir.

[**] İlâve edeyim: Küre'i arz üzerinde ilk rasadخانه müslümanlar tarafından İspanyada Seville şehrinde yapılmıştır. İlk Tıbbiye Mektebi Avrupada, yine müslümanlar tarafından İtalyanın Salerno şehrinde te'sis olunmuştur. Hak teslim olunmalıdır. J. W. Draper in History of the conflict between Religion and Science adlı çok mu'teber ve munsif kitabında tafsîlât var. Sahife 115. [A. D.]

Çok zamandan beri yarı esir halinde bulunan bu ahali bu gün eski efendilerini kabul etmemek iddi'asındaadırlar. Hindistan ve diğer müstemlikeler istiklâl talebindedirler. Sues kanalı vasıtasile Hindistan yolunu elinde tutan **Mısır** dahi istiklâl istemektedir. **Çin** artık eenebî nüfuzuna katlanmak istemiyor.

* *

Avrupanın **Asya** üzerine hegemoniasını muhafaza eden tesanüdü, bozulmuş bulunduğu nisbetde bu hegemonia sarsılmış bulunmakdadır. Avrupa Devletlerinin derin şıkak halinde bulunduklarını ve birleşmeye kabiliyetleri olmadığını **Asya** biliyor. Asya bilmiyor değildir, ki beyazlar ya'ni Avrupalılar, Boxer ler ihtilâlinde olduğu gibi Çin e beynelmilel bir hey'eti seferiyye, beynelmilel bir ordu artık göndereremeyeceklerdir.

Japonyalılar tarafından Rusların uğratıldığı ezici mağlubiyet Avrupanın nâ mağlub olmadığı Asyalılara zaten göstermiştir.

Garbda olduğu gibi Şarkda da ba'zı kelimeler sehhar bir iktidara malikdir «**Hindistan Hindistanlılarıdır**» « Afrika Afrikalılarıdır » gibi ba'zı formüller, hiç bir imkân tazammun etmedikleri halde ruhları coşdururlar. Meselâ İngiliz hakimiyyeti olmasa Hindistan ne olur?

Moğol Devleti devrinde olduğu gibi : Irk, din, dil i'tibarlarile yekdiğerlerinden tamamen ayrı, sanayi'sız, ticaretsiz ve lâ yenkati' yekdiğerleriyle muharebe halinde bu kıraliyetler kolleksiyonu Haïti, Liberia gibi müstemlike harpleri tesadüflerinin doğurmuş olduğu Zenci Cumhuriyetlerinin hali de ma'lûmdur.

Şarklıların kabul etmeyi şiddetle arzu ettikleri Avrupa müesseselerinin değışdiricilik kudreti hakkındaki kuruntu dahi, bunu gördük, Türkiyeyi ve peygamberin kanununa tabi' memleketleri bozmakla tehdid etmektedir.

Hindistan hakimiyetini İngilizlerin elinden almak da'iesinde bulunan altmış milyon Hindli müslüman, imamlarını kaybetdikleri gün az tehlikeli olacaktır. Henüz müşterek i'tikad ile muttehid bulunan bloc, çok geçmeden bir

insanlar gubarı [ya'ni cansız, emelsiz, 'amelsiz insanlar sürüsü] olur.

Biologia'î safhalar gibi siyasî safhaların da ancak merhale merhale geçilebileceğini unuttukları vakit bir çok Avrupalıların, kurbanı oldukları hataları irtikâb etmekde vaki'a şarklılar pek ma'zurdurlar.

* *

Şarkın bu tekâmülü daha doğrusu bu inkılâbı, ez cümle, son harp ile katiyyen feth edilmiş olan cihanın ticarî hegemoniasını muhafaza edeceğini ümid eden İngiltereyi rahatsız etmektedir.

Ma'lûmdur, ki zira'î memleket olan Fransa 'indelhace toprağının mahsulatı ile yaşayabildiği halde bilhassa sanayi' memleketi olan İngiltere, mevadî gıda'ıyye ve havayıcı zaruriyyesini harieden getirmeye mecburdur. Bina'en'aleyh Fransada bir az ihmal olunan müstemleke meselelerinin İngilterede en mühim rol oynamaları tabi'idir.

Şüphesiz Disraeli nin dediği gibi, İngiliz müstemlekeleri İngiltere için bir zenginleşme vasıtası teşkil eder, fakat müstemlekeler, İngiltere için her şeyden evvel bir yaşamak vasıtasıdır. Zaten adalılıkla, cihanın mütebakı ek-samından ayrılmış olan İngilizler, müstemlekeleri olmasa az zaman içinde kıtlıktan, adalârında, helâk olurlar. [*]

* *

Pek alâka uyandırıcı bir konferansında sabık müstemlekât Nazırı olan Albert Sarraut Şark kavmlerinin Garb kavmlerine karşı, çok müşkülâta uğramaksızın yapa bileceği bir harbi pek tehdidkâr olarak derpiş etmektedir.

Asyanın, icrasile, Avrupayı tehdid eder görüldüğü ve bu recüli devleti şiddetli bir surette tehyic etmiş olan müsella mübarezeler, mübarezelerin en korkunç olanları değildirler. İktisadî mübarezeler belki daha imhakâr olacaktır.

[*] Gıdaları Britania toprağının çıkardığı mevadî gıda'ıyyeye munhasır kalsa İngilizler ancak 58 gün yaşar 59 uncu gün birbirlerini yemeye başlarlar. İNGİLİZ KAVMI adlı mütercem kitabımıza bakın. A. D.

(Müessis sahibi : Dr. AB. Djevdet)
Mes'ul imtiyaz Sahibi avukat İrfan Emin

[İsmail Hakkı matbuesi]